

відобразилася на розвитку цієї країни і поставила під сумнів її державний суверенітет, територіальну цілісність, незалежність. Саме тому українському керівництву слід запровадити комплекс заходів, законопроектів, національних програм щодо подальшого розвитку української мови заради миру та стабільності в усіх областях України.

Сьогодні в Україні як ніколи потрібно ще більше вдосконалити мовну політику. Наприклад, за допомогою мовних конкурсів, диктантів з української мови, флешмобів. Завдяки цим заходам можливо не тільки привернути увагу населення до цього питання, а й покращити рівень знань серед осіб, які вже спілкуються українською мовою. Також, що не менш важливо, надавати можливість вивчати мову особам без громадянства та людям, які перебувають в Україні на законних підставах, та громадянам, які за власною ініціативою захотіли підвищити свій рівень знань та мовних навичок.

Хотілось би додати, що для єдності України та збереження української культурної спадщини, національної ідентичності потрібно, щоб усі громадяни нашої країни зрозуміли, що мова має велике значення у самовизначенні народу. Тому її потрібно використовувати у повсякденному житті і постійно вдосконалювати. Розвиток української мови повинен відбуватися у творчості: складати пісні, вірші, літературні твори, популяризувати українських письменників. Для цього у нашій державі достатньо ресурсів та інструментів. І це в подальшому має стати пріоритетною задачею не тільки для нашої влади, а й кожного із нас. Бо без мови немає нації.

Олександр Шевченко,

аспірант

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

КОНЦЕПТ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ З ПОЗИЦІЙ СТРУКТУРНОГО ПІДХОДУ

Як відомо, національна ідентичність є досить складним конструктом. Прагнучи структурувати безліч операціоналізацій в існуючій літературі, ми виділили чотири різні підходи.

Домінуючий напрям досліджень використовує пункти, які підкреслюють важливість певних критеріїв членства, що визначають національні кордони (наприклад, Blank and Schmidt 2003; Кунович, 2009; Berg and Hjerem 2010; Ха і Джанг 2015; Хельблінг і Рікенс 2016; Hanson and O'Dwyer 2018; Аріелі 2020; Мадер та ін. 2020 р.; Filsinger та ін. 2020 р.). Таким чином, Бланк і Шмідт (2003, с. 296) [1] визначають національну ідентичність як «важливість національної приналежності, а також суб'єктивне значення внутрішнього зв'язку з нацією» і застосовують пункти, що запитують,

наскільки важливо для когось бути громадянином Федеральної Республіки Німеччини, мати німецьке громадянство і мати «внутрішні зв'язки» з Німеччиною. Аналогічно Хельблінг і Різкенс (2016, с. 746) [2] оцінюють «критерії, які індивіди використовують як «символічні межі» (...) щоб відрізнити «нас» від «них». Спираючись на етнічно-громадянський вимір, вони використовують різні показники, щоб побачити, наскільки важливо для когось мати певні критерії членства, такі як важливість місця народження, громадянства, походження, релігії, здатності розмовляти мовою та поваги до законів. Крім того, вони запитують, чи хтось «відчуває» їхню національність і чи давно живе в країні. Нарешті такі вчені, як Huddy and Khatib (2007) [3] та Johnston et al. (2010) [4], розглядають національну ідентичність як тип соціальної ідентичності та наголошують на тому, наскільки «важливо» бути їхньою національністю (тут або американською, або канадською).

Інший підхід вимірює національну ідентичність за допомогою гордості. Наприклад, Елкінс і Сайдс (2007) [5] визначають національну ідентичність як різновид «лояльності до національної держави в дуже загальному сенсі», і застосовують єдиний пункт, відомий як загальна національна гордість, запитуючи: «Наскільки ви пишаєтеся тим, що ви [НАЦІОНАЛЬНІСТЬ]?». Аналогічно такі вчені, як Шайо (2009) [6], використовують ту саму логіку. Подібним чином деякі дослідження, такі як дослідження Pehrson et al. (2009; про подібні підходи див. також Carey 2002) [7], поєднують загальний предмет національної гордості з іншим пунктом, пов'язаним із близькістю. Проте незважаючи на широке використання, цей пункт тягне за собою деякі недоліки, про які варто згадати. Почнемо з того, що Ha and Jang (2015) [8] наводять докази того, що національна ідентичність і гордість є пов'язаними, але різними поняттями. Інакше кажучи, людина може ототожнювати себе зі своєю нацією, але не обов'язково виражати гордість за неї, і навпаки. Більше того, нещодавні дослідження довели, що національна ідентичність, за визначенням, не ґрунтується на гордині, а також конститується колективною пам'яттю, якої люди соромляться (Choi et al. 2021 p.) [9]. У більш загальному плані Meitinger (2018, p. 428) [10] критикує «невизначеність» пункту національної гордості, вказуючи на те, що він є сумнівним показником для вимірювання національної ідентичності. З огляду на цю двозначність такі вчені, як Dekker et al. (2003) [11], виступають за розрізнення гордості та національної ідентичності. Так само Сміт і Кім (2006) [12] розглядають гордість як наслідок, а не як показник чистієї національної ідентичності.

Осмислення національної ідентичності як засобу «[...] будучи схожими на одних людей і відрізняючись (у сприйнятті чи фактичних термінах) від інших» (Hjerm 1998, p. 452) [13], тобто відчуваючи себе ближчими до співнаціональностей, ніж до інших, національна ідентичність часто вимірюється питанням про ступінь близькості людини до своєї нації (наприклад, Huddy and Khatib 2007; Хадді та Дель Понте 2019; Choi та ін. 2021 p.). Так само Transue (2007) [14] підходить до національної ідентичності,

розглядаючи, наскільки добре людина ідентифікує себе з певною групою людей, і запитує респондентів, наскільки вони «близькі» до інших американців, щоб оцінити ступінь їхньої ідентичності. Проте якщо придивитися до цих заходів уважніше, часто можна побачити, що цей предмет використовується для вимірювання споріднених, але відмінних понять, таких як патріотизм (наприклад, Citrin et al. 2001 p.; Ariely 2020) або національна прив'язаність (наприклад, Gustavsson and Stendahl 2020) [15], розмиваючи значення цих трьох конструктів.

Окрім цих трьох підходів, широкий спектр досліджень використовує лише один показник для вимірювання національної ідентичності людини. Наприклад, Hierro and Rico (2019) просто запитують респондентів, наскільки вони ідентифікують себе зі своєю країною (у їхньому випадку – з Іспанією). Крім таких одноелементних підходів, національна ідентичність зазвичай вимірюється обмеженою кількістю різних пунктів. Наприклад, дотримуючись шкали пат-бунтизму Костермана та Фешбаха (1989), Моліна та інші (2015) використовують такі пункти: «Я дуже люблю свою країну»; «Я вважаю вигляд американського прапора дуже зворушливим»; «Я пишаюся тим, що я американець»; і «Я дуже тепло ставлюся до своєї країни». Однак здійснюючи це, вони схильні ототожнювати національну ідентичність і патріотизм, підкреслюючи брак концептуальної ясності, якою позначена ця лінія досліджень (дискусію про різницю між національною ідентичністю та патріотизмом див. у Theiss-Morse 2009). Аналогічно Fleischmann et al. (2019) використовують елементи, що стосуються як «приналежності» до країни, так і «відчуття» приналежності до країни.

З огляду на таку множинність заходів, можна зробити висновок, що «[...] жодна міра не стала домінуючою у сфері національної ідентичності» (Miller and Ali 2014, p. 244) [16]. Зважаючи на велику кількість розбіжностей щодо її операціоналізації, ми підтримуємо думку, що національна ідентичність є багатогранним поняттям, яке не можна чітко охопити кількома елементами.

1. Blank, T., Schmidt, P.: National identity in a united Germany: nationalism or patriotism? *Polit. Psychol.* 24, 289–312 (2003).

2. Helbling, M., Reeskens, T., Wright, M.: The mobilisation of identities: a study on the relationship between elite rhetoric and public opinion on national identity in developed democracies. *Nations Natl.* 22, 744–767 (2016).

3. Huddy, L., Khatib, N.: American patriotism, national identity, and political involvement. *Am. J. Polit. Sci.* 51, 63–77 (2007).

4. Johnston, R., Banting, K., Kymlicka, W., Soroka, S.: National identity and support for the welfare state. *Can. J. Polit. Sci.* 43, 349–377 (2010).

5. Elkins, Z., Sides, J.: Can institutions build unity in multiethnic states? *Am. Polit. Sci. Rev.* 101, 693–708 (2007).

6. Shayo, M.: A model of social identity with an application to political economy: nation, class, and redistribution. *Am. Polit. Sci. Rev.* 103, 147–174 (2009).

7. Carey, S.: Undivided loyalties: Is national identity an obstacle to European integration? *Eur Union Poli.* 3, 387–413 (2002).

8. Ha, S., Jang, S.-J.: National identity, national pride, and happiness: the case of South Korea. *Soc. Indic. Res.* 121, 471–482 (2015).
9. Choi, S.Y., Abel, M., Siqi-Liu, A., Umanath, S.: National identity can be comprised of more than pride: evidence from collective memories of Americans and Germans. *J. Appl. Res. Mem. Cogn.* 10, 117–130 (2021).
10. Meitinger, K.: What does the general national pride item measure? Insights from web probing. *Int. J. Comp. Sociol.* 59, 428–450 (2018).
11. Dekker, H., Malova, D., Hoogendorn, S.: Nationalism and its explanations. *Polit. Psychol.* 24, 345–376 (2003).
12. Smith, T., Kim, S.: National pride in comparative perspective: 1995/96 and 2003/04. *Int. J. Public Opin. Res.* 18, 127–136 (2006).
13. Hjerm, M.: National identity: a comparison of Sweden, Germany and Australia. *J. Ethn. Migr. Stud.* 24, 451–469 (1998).
14. Transue, J.: Identity salience, identity acceptance, and racial policy attitudes: American national identity as a uniting force. *Am. J. Polit. Sci.* 51, 78–91 (2007).
15. Gustavsson, G., Stendahl, L.: National identity, a blessing or a curse? The divergent links from national attachment, pride, and chauvinism to social and political trust. *Eur. Polit. Sci. Rev.* 12, 449–468 (2020).
16. Miller, D., Ali, S.: Testing the national identity argument. *Eur. Polit. Sci. Rev.* 6, 237–259 (2014).

Олексій Шевяков

доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри військової
підготовки спеціалістів
Держспецтрансслужби Українського
державного університету
науки і технологій

Наталія Жигайло

доктор психологічних наук, професор,
заступник декана філософського
факультету Львівського національного
університету ім. Івана Франка

Яніна Славська

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпровської академії музики

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Для розробки і впровадження програм розвитку динамічних соціотехнічних систем діяльності (СТСД) важливими вбачаються психологічні засади формування спонтанної відображально-моделюючої